

Цус сэлбэлт судлалын салбарын үйл ажиллагаа

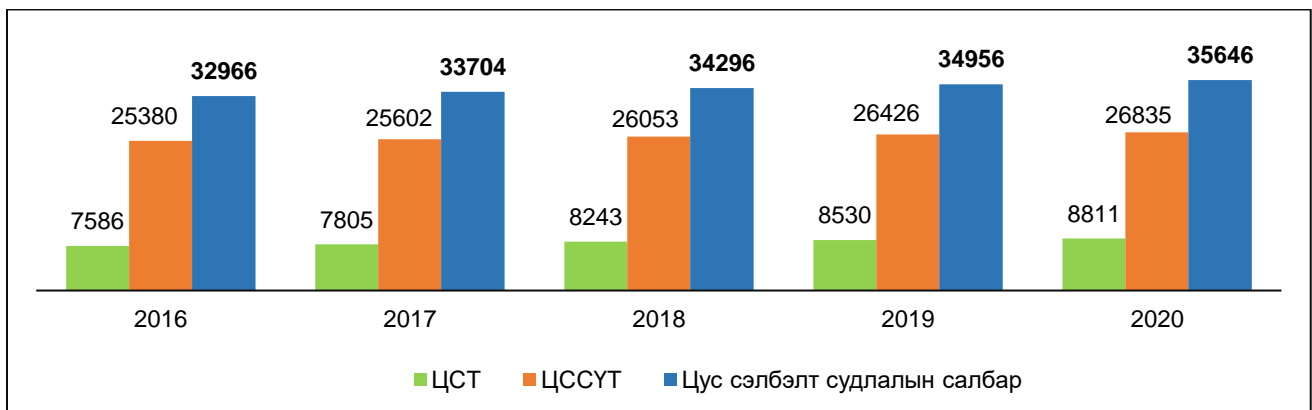
Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын статистик мэдээ 2018 оны байдлаар:

- ✚ Дэлхий дахинд 118.5 сая нэгж цус өгөлт бүртгэгдсэн байна. 1000 хүн амд ногдох цус өгөлтийн тоо өндөр орлоготой орнуудад 31.5, дундаас дээгүүр орлоготой орнуудад 15.9, дунд орлоготой орнуудад 6.8, бага орлоготой орнуудад 5.0 тус тус байна.
- ✚ Цус сэлбэлтээр дамжих халдвар илрүүлэх шинжилгээний төрлөөр нь авч үзвэл нийт донорын дунд гепатит В вирусээр хасагдалт хамгийн өндөр хувьтай байна.
- ✚ Цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэглээгээр нь авч үзвэл өндөр орлоготой орнуудад нийт үйлдвэрлэсэн цус, цусан бүтээгдэхүүний 75 хувь нь 60 ба түүнээс дээш насны хүн амд хэрэглэгдсэн бол бага орлоготой орнуудад 54 хүртэл хувь нь 0-5 насны хүүхдүүдэд хэрэглэгдсэн байна.

Монгол улсын Цус сэлбэлт судлалын салбар нь 2020 онд улсын хэмжээнд эрүүл мэндийн байгууллагуудыг аюулгүй, чанартай цус, цусан бүтээгдэхүүнээр 100 хувь ханган ажиллалаа. Эрүүл мэндийн сайдын 2020 оны А/373 дугаар тушаалаар цусны донорыг элсүүлэх, сонгох, цус цуглуулах, шинжлэх, цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хадгалах, тээвэрлэх, шинэчлэх журмын дагуу эмнэлгүүдийг мэргэжил арга зүйгээр тогтмол ханган ажиллаж байна. Үйл ажиллагааныхаа үр дүнг дээшлүүлэх, Цусны сэлбэлт судлалын салбарын уялдааг сайжруулахаар ЦССҮТ-ийн бүтэц, дүрэм, Цусны салбар төвийн дүрмийг Эрүүл мэндийн сайдын 2020 оны А/445 тоот тушаалаар шинэчлэн батлууллаа.

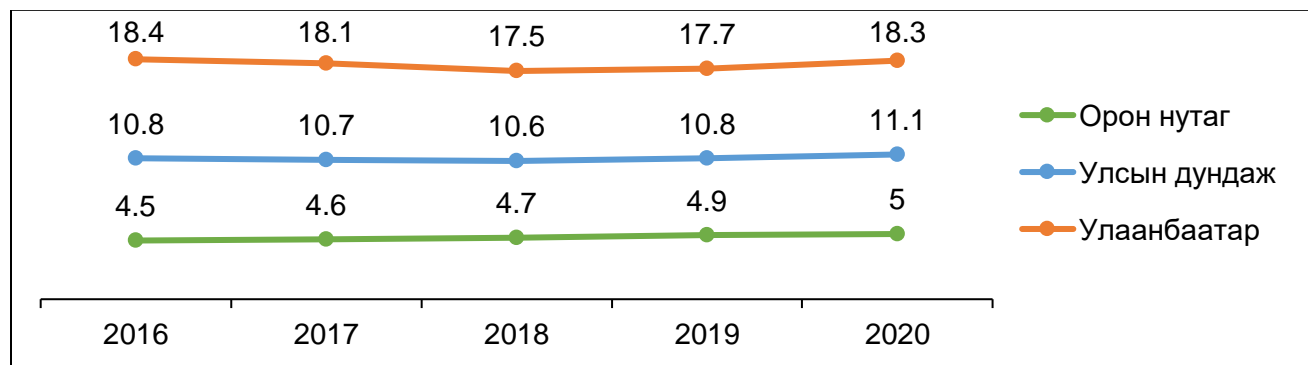
Улсын хэмжээнд нийт цус цуглуулалтын тоо 2016 онд 32966 байсан бол 2020 онд 35646 болж 8.1 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Нийт цус цуглуулалтын 26835 (75.3%) ЦССҮТ-д, 8811 (24.7%) цусны салбар төвд тус тус цуглуулсан байна (Зураг 1). Мөн нийт цус цуглуулалтын 68.2 хувийг цус цуглуулах суурин төвд, 31.8 хувийг хөдөлгөөнт хэлбэрээр цуглуулсан байна.

Зураг 1. Нийт цус цуглуулалтын тоо, 2016-2020 он

Улаанбаатар хотод 1000 хүн амд ногдох цус цуглуулалтын тоо 2019 онд 17.7 байсан бол 2020 онд 18.3 болж өссөн үзүүлэлттэй байна. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэглээ болон хүн амын тооноос шалтгаалан хөдөө орон нутагт 1000 хүн амд ногдох цус цуглуулалтын тоо сүүлийн жилүүдэд тогтвортой байна (Зураг 2).

Зураг 2. 1000 хүн амд ногдох цус цуглуулалтын тоо, 2016-2020 он

Газарзүйн байршлаар нь авч үзвэл төвийн бүсийн аймгуудын дунд цус цуглуулалт өндөр байна. 2020 оны байдлаар цус цуглуулалтын тоо Дархан (874), Хөвсгөл (720), Баян-өлгий (626) зэрэг аймгуудад хамгийн өндөр байсан бол Говьсүмбэр (135), Дундговь (216), Говь-Алтай (221) зэрэг аймгуудад бага байна. (Зураг 3).

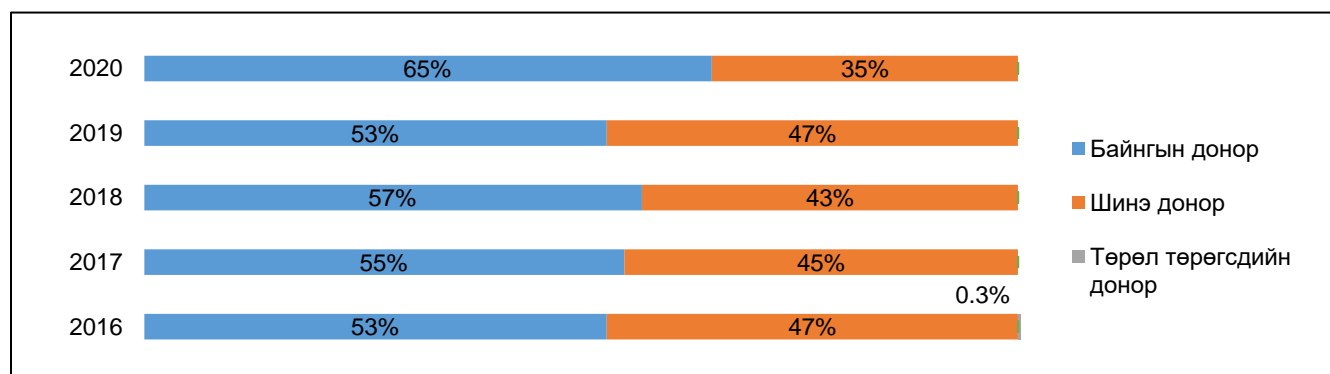
Зураг 3. Хөдөө орон нутагт цус цуглуулалтын тоо, аймгаар. (2020 он)

Сүүлийн жилүүдэд улсын хэмжээнд цусны донор хадгалалт, алдаршуулалтын арга хэмжээг тогтмол хэрэгжүүлсэний үр дүнд нийт доноруудын дунд байнгын донорын эзлэх хувь нэмэгдэж байна. Байнгын донорын эзлэх хувь нэмэгдэх нь цус, цусан бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлыг хангах, тасралтгүй нөөц бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм. Донорын төрлөөр нь авч үзвэл, 2016 онд нийт цусны донорын

дунд байнгын донорын эзлэх хувь 53 байсан бол 2020 онд 65 хувь болж 12 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна (Зураг 4).

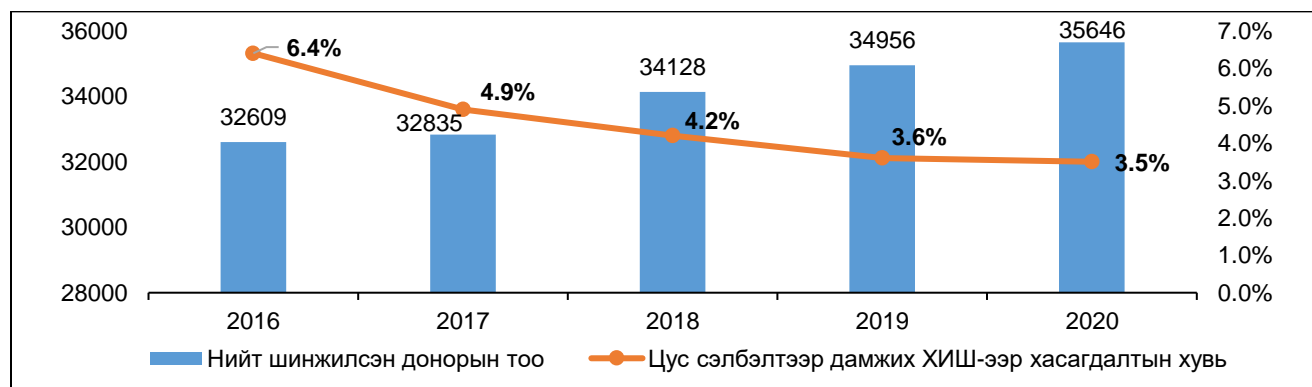
Зураг 4. Цусны донорын төрөл, 2016-2020 он

Цус цуглуулалтыг насны бүлгээр авч үзвэл 25-44 насныхан 49.2 хувийг эзэлж байна. Нийт цусны донорын 54.4 хувийг эрэгтэйчүүд, 45.6 хувийг эмэгтэйчүүд тус тус эзэлж байна.

Цусаа өгсөн донорын цусны сорьцонд цус сэлбэлтээр дамжих 4 төрлийн халдвар илрүүлэх шинжилгээг 100 хувь хийдэг бөгөөд шинжилгээгээр хасагдалтын хувь жил бүр тогтмол буурч байна. 2016 онд цус сэлбэлтээр дамжих халдвар илрүүлэх шинжилгээгээр хасагдалтын хувь 6.4 хувь байсан бол 2020 онд 3.5 хувь болж 1.8 дахин буурсан үзүүлэлттэй байна (Зураг 5).

Зураг 5. Цус сэлбэлтээр дамжих халдвар илрүүлэх шинжилгээгээр хасагдалтын хувь, 2016-2020 он

ДЭМБ-ын зөвлөмжөөр бага, дунд орлоготой орнуудад нийт хүн амын дунд цусны донорын эзлэх хувь 1.5 байхыг зөвлөдөг. Энэ үзүүлэлт 2020 оны байдлаар Улаанбаатар хотын хэмжээнд 1.8 хувь байгаа нь эмнэлгийн захиалгыг бүрэн хангах боломжийг бүрдүүлж байна.

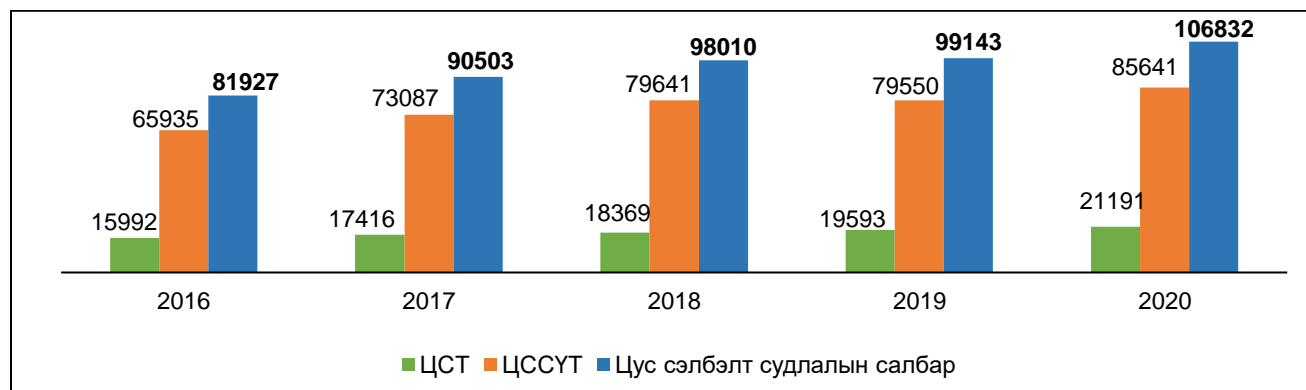
ЦССҮТ нь 2015 онд 15 нэр төрлийн цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байсан бол техник, технологийн шинэчлэлтийг үе шаттайгаар нэвтрүүлж, үр ашигтай

нутагшуулсаны үр дүнд 2020 онд 34 нэр төрлийн цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байна.

Улсын хэмжээнд үйлдвэрлэгдэж буй нийт цус, цусан бүтээгдэхүүний 80 хувийг ЦССҮТ-д, 20 хувийг цусны салбар төвүүдэд үйлдвэрлэж байна.

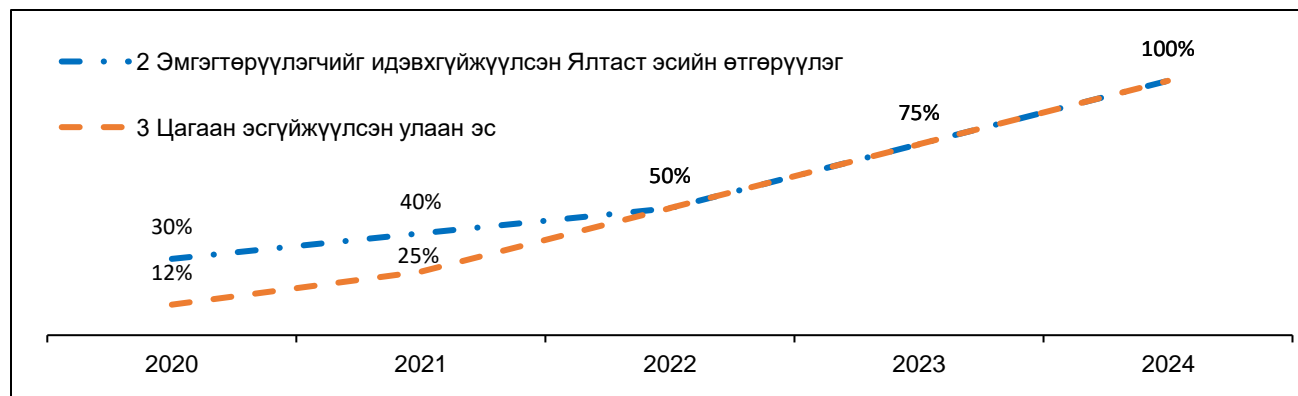
Улсын хэмжээнд 2016 онд 81927 нэгж цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байсан бол 2020 онд 106832 нэгж цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, нийт үйлдвэрлэл 30 хувь өссөн үзүүлэлттэй байна. Үүнээс: ЦССҮТ-д 85641 нэгж, цусны салбар төвүүдэд 21191 нэгж бүтээгдэхүүнийг тус тус үйлдвэрлэсэн байна (Зураг 6).

Зураг 6. Цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, 2016-2020 он

Мөн түүнчлэн цус, цусан бүтээгдэхүүнийг шарах технологи, улаан эсийг хөлдөөж хадгалах технологи, бүтээгдэхүүний эмгэгтөрүүлэгчийг идэвхгүйжүүлэх технологи зэрэг орчин үеийн шинэ технологийг үйл ажиллагаандаа нутагшуулсантай холбоотойгоор 2020 онд цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл өмнөх онтой харьцуулахад 7.7 хувь өссөн үзүүлэлттэй байна. Цаашид улаан эсийн бүтээгдэхүүнийг цагаан эсгүйжүүлэх, Эмгэгтөрүүлэгчийг идэвхгүйжүүлсэн ЦЦБ-ний хэмжээг нэмэгдүүлэн 2024 онд 100 хувьд хүргэхийг зорьж байна. (Зураг 7.)

Зураг 7. Цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд шинэ технологийг нутагшуулах, 2020-2024 он

Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төв (ЦССҮТ) нь бүх үйл ажиллагаандаа ЧМТ ISO 9001:2015 ОУ-ын стандартын шаардлагыг бүрэн хэрэгжүүлж, байнга сайжруулж ажилладаг. 2020 онд хөндлөнгийн байгууллагын давтан баталгаажуулалтад амжилттай хамрагдаж гэрчилгээг 3 жилийн хугацаар сунгалаа.

Мөн MNS OHSAS 18001:2012, MNS ISO 15189:2016 стандартын хэрэгжилтийг 2020 оны магадлах аудитад хамрагдаж гэрчилгээ үргэлжлүүлэн эзэмших эрх авлаа.

2020 онд Азийн цус сэлбэлтийн холбоо (AATM)-той 4 жилийн хугацаатай хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулж, Олон улсын Цус сэлбэлтийн нийгэмлэг (ISBT)-ийн ХХХҮI их хуралд оролцсон амжилттай байна.